

Examen VWO
2015

tijdvak 1
maandag 11 mei
13.30 - 16.30

Nederlands

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 36 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 64 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Beantwoord de vragen in goedlopend Nederlands.
Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1 Het juk van de vrijheid

De tekst 'Het juk van de vrijheid' kan door middel van onderstaande kopjes in achtereenvolgens vijf delen worden onderverdeeld:

deel 1: Wat is vrijheid?

deel 2: Vrijheid en individueel belang

deel 3: Vrijheid en verbondenheid

deel 4: Vrijheid en vertrouwen

deel 5: Slot

- 1p 1 Bij welke alinea begint deel 2, 'Vrijheid en individueel belang'?
- 1p 2 Bij welke alinea begint deel 4, 'Vrijheid en vertrouwen'?

In plaats van het weinigzeggende 'deel 5: Slot' kan er een inhoudelijk kopje boven alinea 12 worden gezet.

- 1p 3 Welk kopje kan het beste worden geplaatst boven alinea 12?
- A Hoop op gedeelde vrijheid
 - B Individueel tegenover collectief belang
 - C Nadelen van vrijheid
 - D Vertrouwen in elkaar

Alinea 1 bestaat voor een deel uit voorbeelden.

- 1p 4 Waaruit bestaat alinea 1 nog meer?
- uit
- A aanleiding en standpunt
 - B conclusie en verklaring
 - C karakterisering en conclusie
 - D verklaring en standpunt

- 1p 5 Welke functie heeft alinea 3 ten opzichte van alinea 2?
- Alinea 3
- A beschrijft de gevolgen van uitstelgedrag.
 - B generaliseert de paradox van de vrijheid.
 - C illustreert hoe steeds meer vrijheid wordt nagestreefd.
 - D ontkent het menselijk streven naar vrijheid.

Alinea 12 bevat een samenvatting.

- 1p 6 Wat bevat alinea 12 daarnaast?
- A een aanbeveling en een conclusie
 - B een beoordeling en een conclusie
 - C een oproep en een verklaring
 - D een oproep en een waarschuwing

Alinea 8 bevat een op zichzelf staande redenering. Van verschillende zinnen uit deze alinea kun je de functie binnen deze redenering aangeven.

- 3p 7 Neem de nummers uit onderstaand schema over op je antwoordblad en noteer daar de juiste termen bij. Van één zin is de functie al gegeven in het schema.

Je mag voor je antwoord kiezen uit:

conclusie, constatering, definitie, doelstelling, nuancering, oorzaak, oplossing, stelling, tegenwerping, uitbreiding, voorwaarde en weerlegging.

Gelijkheid is ... voor iedereen. (regels 148-149)	1
Aanhangers van ... te verdelen. (regels 150-157)	2
Internationaal vergelijkend ... economische groei. (regels 157-161)	3
Wel is ... te ondernemen. (regels 161-164)	4
Het is ... economische groei. (regels 164-167)	5 tegenwerping
De economische ... daarentegen reël. (regels 167-170)	6

“De economische voordelen van ongelijkheid zijn dus een mythe, de sociale nadelen zijn daarentegen reël.” (regels 167-170)

- 1p 8 Met wat voor soort argumentatie wordt deze bewering in de tekst ondersteund?
met argumentatie op basis van
- A feiten
 - B oorzaak en gevolg
 - C voorbeelden
 - D voor- en nadelen

In alinea 10 wordt gesteld: “Dit betekent niet dat broederschap vanzelf ontstaat.” (regels 198-199)

- 1p 9 Wanneer ontstaat broederschap volgens de tekst?
Broederschap ontstaat wanneer
- A iedereen aardig doet en er geen redenen zijn om elkaar te bedriegen.
 - B instituties recht doen aan onze persoonlijke omstandigheden.
 - C we in een sfeer van vertrouwen bereid zijn iets voor de ander te doen.
 - D we ons solidair opstellen tegenover mensen die op ons lijken.

In alinea 11 wordt gesteld: “Net als vrijheid en gelijkheid heeft ook broederschap een schaduwkant.” (regels 228-230)

- 4p 10 Vat voor de twee begrippen vrijheid en broederschap afzonderlijk en in eigen woorden samen

- wat de schaduwkanten zijn en
- waartoe deze schaduwkanten leiden.

Gebruik voor je antwoord niet meer dan 60 woorden. Bij overschrijding van het maximum aantal woorden vindt puntenaftrek plaats.

- 1p 11 Welke van onderstaande formuleringen geeft het beste de hoofdgedachte van de tekst ‘Het juk van de vrijheid’ weer?

Er zal meer vrijheid ontstaan als we

- A afstappen van de individualistische opvatting van vrijheid en ons meer richten op de positieve kanten van het vrijemarktdenken.
- B het vrijheidsbegrip verbinden aan anderen en niet alleen aan onze eigen keuzen.
- C ons socialer opstellen naar anderen, want mensen zijn groepsdieren, zoals uit onderzoek blijkt.
- D tot meer inkomensnivellering komen en tegelijkertijd het vrijemarktdenken wordt beteugeld.

- 1p 12 Welke uitspraak over de tekst ‘Het juk van de vrijheid’ is juist?

- A De tekst illustreert de verschillende relaties tussen de begrippen vrijheid, gelijkheid en broederschap, dus is de tekst beschouwend van aard.
- B De tekst bevat een krachtige oproep om meer vertrouwen te hebben in onbekenden, dus is de tekst activerend van aard.
- C In de tekst wordt beargumenteerd waarom we vrijheid beter op een andere manier kunnen beleven, dus is de tekst betogend van aard.
- D In de tekst worden moderne opvattingen over vrijheid besproken en toegelicht, dus is de tekst uiteenzettend van aard.

- 3p 13 De tekst heeft als titel ‘Het juk van de vrijheid’.
Leg deze titel uit.

De tekst lijkt te beschrijven hoe een ideale maatschappij kan worden bereikt.

- 1p 14 Welke van onderstaande factoren komt in de tekst **niet** aan de orde?

- A aangeboren individuele talenten en bekwaamheden
- B de neiging om de eigen individualiteit te laten zien
- C protesten tegen traditionele normen en waarden
- D sociale factoren zoals volksgezondheid en criminaliteit

tekstfragment 1

De term gelijkheid blijkt een valkuil. Die suggereert namelijk dat iedereen gelijk moet zijn, maar het gaat in feite over de gelijkheid in verschillen. We komen tot de slotsom dat het nastreven van juridische, sociale en economische gelijkheid, kortom maatschappelijke gelijkheid inderdaad waardevol is, maar dat het nastreven van gelijkheid op het niveau van het individu al snel uitkomt bij extreme ideologieën die streven naar een volk waarin iedereen 'gelijk' is, er hetzelfde uitziet – zoals Hitler met zijn Arische ras beoogde. “We zijn nog steeds ongelijk en dat is maar goed ook!” wordt dus de leus. Mits die ongelijkheid gewaarborgd wordt door de juridische en sociale gelijkheid.

naar: www.geloofongeloof.nl

- 2p **15** Leg uit hoe volgens tekstfragment 1 maatschappelijke gelijkheid en individuele ongelijkheid zich tot elkaar verhouden. Gebruik voor je antwoord niet meer dan 15 woorden.

In tekstfragment 1 wordt ingegaan op de relatie tussen maatschappelijke en individuele gelijkheid.

- 1p **16** Hoe wordt deze relatie in de hoofdtekst aangeduid? Citeer uit het tekstgedeelte van de alinea's 6 tot en met 8 van de hoofdtekst de zin waarin bedoelde relatie kernachtig wordt benoemd.

tekstfragment 2

Met regelmaat wordt door belastingplichtigen getracht met een beroep op het gelijkheidsbeginsel een fiscaal gunstiger behandeling te bereiken dan de wet voorschrijft. Gevallen die rechtens en feitelijk gelijk zijn, dienen gelijk behandeld te worden en wanneer een gelijk geval in afwijking van de wet gunstiger wordt behandeld, moet dat leiden tot eenzelfde gunstige behandeling van het gelijke geval. Een oud spreekwoord luidt echter: als twee hetzelfde doen, is het niet hetzelfde, en dit spreekwoord gaat (ook in het belastingrecht) nog altijd op. Dit is af te leiden uit vier arresten van de Hoge Raad van 26 februari jl. over de vraag of verschillende het algemeen nut beogende instellingen in de jaren 2001, 2002 en 2004 geen recht van schenking verschuldigd zijn over in die jaren ontvangen schenkingen, omdat zij gelijk dienen te worden behandeld als het Prins Bernard Cultuurfonds en het Nederlandse Rode Kruis. Laatstgenoemde twee instellingen genoten vele jaren een doorlopende kwijtschelding van het recht van schenking.

De Hoge Raad gaat in zijn behandeling niet expliciet in op de vraag of de gevallen gelijk zijn. Daaruit kan worden afgeleid dat de Hoge Raad de gevallen gelijk acht, anders zou de Hoge Raad niet aan de (vervolg)vraag, of de ongelijke behandeling wordt veroorzaakt door een oogmerk van begunstiging, zijn toegekomen. Uit de jurisprudentie van de Hoge Raad kan worden geconcludeerd dat voor de beantwoording van de vraag of sprake is van begunstigend beleid, beslissend is het oogmerk van de inspecteur toen hij de aanslagen regelde zoals hij heeft gedaan. Beslissend is dus niet de voorstelling die de belastingplichtige zich heeft gemaakt van het oogmerk van de inspecteur. Zelfs als daadwerkelijk sprake is van ongelijke behandeling, is er niet direct reden voor toetsing van beleid in het kader van een beroep op het gelijkheidsbeginsel. Er zou immers ook sprake kunnen zijn van onbedoelde fouten: in de uitvoeringssfeer gemaakte fouten vormen geen begunstigend, dus van de wet afwijkend, beleid, zodat toetsing aan het gelijkheidsbeginsel daarbij niet aan de orde is.

naar: www.recht.nl

- 1p 17 Waaruit blijkt volgens tekstfragment 2 dat het gelijkheidsbeginsel niet per definitie leidt tot belastingvoordelen op individueel vlak?
Dat blijkt uit
- A de jurisprudentie die erop wijst dat het oogmerk van inspecteurs leidend is.
 - B de weigering van de Hoge Raad om andere instellingen expliciet te vergelijken met organisaties als het Nederlandse Rode Kruis.
 - C het geciteerde spreekwoord “als twee hetzelfde doen, is het niet hetzelfde”.

- 2p **18** Om welke reden wordt er in tekstfragment 2 van uitgegaan dat de gevallen in de besproken arresten gelijk zijn aan het Prins Bernard Cultuurfonds en het Nederlandse Rode Kruis?
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.
- 3p **19** In welk opzicht wijkt het gelijkheidsbegrip zoals gehanteerd in tekstfragment 2 wezenlijk af van de manier waarop dat begrip wordt gehanteerd in de hoofdtekst?
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

Tekst 2 Digitaal panopticum

- In de tekst staat een tegenstelling centraal.
- 1p **20** Citeer uit alinea 1 de kernzin die één lid van deze tegenstelling samenvat.
- 2p **21** Vat de inhoud van alinea 2 samen.
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.
Bij overschrijding van het maximum aantal woorden vindt puntenaftrek plaats.

- In de tekst wordt de houding besproken van internetgebruikers, het bedrijfsleven en de overheid ten opzichte van de nadelen die internet en de sociale media met zich meebrengen.
- 6p **22** Neem onderstaand schema over en vat daarin samen welke houding elk van deze groepen volgens de tekst tegen deze nadelen aanneemt en waar die houding uit voortkomt.

groep	houding ten opzichte van internet en sociale media	houding komt voort uit
internetgebruikers		
bedrijfsleven		
overheid		

- 1p **23** Citeer uit de tekst de zin die de hoofdgedachte van de tekst het beste samenvat.

- 1p 24 Hoe kan het tekstdoel van 'Digitaal Panopticum' het beste worden omschreven? De tekst wil de lezers
- A bewustmaken van de bezwaren en de risico's die kleven aan het gebruik van internet en andere digitale communicatiemiddelen.
 - B een kritische houding laten aannemen tegen de rol die de overheid speelt in het gebruik van internet en de sociale media.
 - C ervan bewustmaken dat de voordelen van internet in crisistanden groter is dan in landen waar politieke stabiliteit heerst.
 - D ervan overtuigen dat ze het internet en sociale media beter zoveel mogelijk kunnen mijden vanwege de bezwaren die eraan kleven.

tekstfragment 3

Ondernemers omarmen de sociale media. Maar helemaal zonder gevaar is het gebruik ervan niet. Om te zorgen dat je geen flater slaat op Twitter en Facebook, zijn er deze *do's & don'ts*.

Bezint eer gij begint

Veel mensen gebruiken sociale media 'even tussendoor' om een bericht de wereld in te sturen. Ze *tweeten* bijvoorbeeld dat ze bij een klant op bezoek zijn om te praten over een grote order. Misschien is die klant daar wel helemaal niet van gediend. Of je krijgt tijdens het gesprek te horen dat de order niet doorgaat. De *tweet* is ondertussen wel de wereld ingestuurd en kan soms hardnekkig blijven rondzingen.

Respecteer privacy

Niet iedereen wil graag op internet staan. Pas op met het noemen van namen van mensen op Facebook. Wees voorzichtig met persoonsgegevens. Bedenk goed of iedereen die je op een filmpje hebt staan, wel op YouTube wil verschijnen. Weet dat iedere opname die je maakt die niet op de openbare weg speelt, een mineenveld van privacyregels met zich meebrengt.

Maak communicatiebeleid voor gebruik van sociale media

Hoe wil je dat jouw bedrijf zich presenteert aan de buitenwereld? Welke waarden zijn belangrijk in je communicatie? Dit soort vragen beantwoord je met communicatiebeleid of met je communicatiestrategie. Dat hoeft geen dik boekwerk te zijn, een paar basisregels op een vel A4 zijn vaak genoeg. Sociale media moeten binnen dat beleid passen en ermee in overeenstemming zijn.

naar: www.mkb servicedesk.nl

- De hoofdtekst en tekstfragment 3 verschillen fundamenteel van elkaar doordat ze gericht zijn op andere doelgroepen en op andere tekstdoelen.
- 2p **25** Karakteriseer het verschil tussen beide teksten door van beide het tekstdoel en de doelgroep te benoemen.
Kies bij tekstdoel uit de volgende termen: betogend, beschouwend, expressief of informierend.
- 3p **26** In tekstfragment 3 en in de hoofdtekst wordt er gewaarschuwd voor privacyschending, maar in beide teksten wordt privacyschending op verschillende manieren besproken. Geef aan hoe beide teksten in dit opzicht van elkaar verschillen.
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.
- 1p **27** Van wat voor soort argumentatie wordt in tekstfragment 3 voornamelijk gebruikgemaakt?
Van argumentatie op basis van
A oorzaak en gevolg
B vergelijking
C voorbeeld

Tekst 3 “Ik voel me veiliger dan op de snelweg in Nederland”

- 1p **28** Met welk woord kan de aanblik van McTown het beste worden gekarakteriseerd?
A campusachtig
B industrieel
C ouderwets
D rommelig
- 3p **29** Blijkens alinea 5 heeft de bemoeienis van de National Science Foundation een voordeel, maar ook een nadeel. Benoem dit voordeel en dit nadeel.
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

Uit de tekst blijkt dat de auteur onder de indruk is van het landschap rond Observatory Hill.

- 1p **30** Wat versterkt blijkens de tekst dat gevoel?
A De omgeving leent zich voor grootse ontdekkingen.
B Er is een grote diversiteit aan beroepen vertegenwoordigd.
C Het terrein is nog altijd even onherbergzaam als vroeger.
D In het gebied gelden strenge veiligheidsmaatregelen.

In de tekst doet zich voortdurend een spanningsveld voor tussen twee tegenstellingen.

- 3p **31** Om welke twee tegenstellingen gaat het? Geef antwoord in termen van twee begrippenparen. Gebruik voor je antwoord niet meer dan 10 woorden.

Tekst 4 Omstreden wetenschap

In alinea 1 wordt gesteld: “Het gezag van de wetenschap is tanende”.
(regels 1-2)

- 1p 32 In hoeverre lijkt de auteur van de tekst het eens met deze stelling, afgaande op alinea 1?

De auteur geeft er in alinea 1 blijk van

- A grote bedenkingen te hebben bij deze stelling.
- B het min of meer eens te zijn met deze stelling.
- C het volledig eens te zijn met deze stelling.
- D het volledig oneens te zijn met deze stelling.

Alinea 3 is te lezen als een op zichzelf staande redenering waarin elke zin een specifieke functie heeft.

- 2p 33 Neem de nummers uit onderstaand schema over en geef per zin aan welke functie die heeft. Je kunt kiezen uit de volgende functies: argument, conclusie, doel, opsomming, stelling, toegeving, toelichting, vergelijking, verklaring, voorbeeld en voorwaarde. Elk van deze termen mag maar één keer worden gebruikt.

Zin	Functie
De idee ... gezien aanvechtbaar. (regels 45-47)	1
Natuurlijk, haar ... zeker prestige. (regels 47-51)	2
Ook toen ... bittere controverses. (regels 51-54)	3
Veel opvattingen ... laat zien. (regels 54-61)	4

Op het eind van alinea 1 wordt gesteld dat de media volgens enkele critici méér deden “dan alleen de erosie van het vertrouwen in de wetenschap weerspiegelen.” (regels 19-21)

- 1p 34 Wat deden volgens deze critici de media in genoemde gevallen dan nog meer?

De media

- A droegen zelf actief bij aan de afname in vertrouwen van de burgers in de wetenschap.
- B gingen het belang van de afname in vertrouwen van de burgers in de wetenschap relativeren.
- C probeerden de afname in vertrouwen van de burgers in de wetenschap te weerspreken.
- D wilden de afname in vertrouwen van de burgers in de wetenschap verklaren.

- 1p **35** Hoe kan volgens de tekst de huidige verhouding tussen wetenschap en media het beste worden gekarakteriseerd?
- A** De media bieden een extra mogelijkheid om wetenschappelijke inzichten aan grote bevolkingsgroepen uit te leggen.
 - B** De media vormen het podium waarop wetenschappers steeds vaker hun inzichten moeten demonstreren en uitleggen.
 - C** De wetenschap wordt in haar status bedreigd door de geëngageerde journalistiek over wetenschap en samenleving.
 - D** Wetenschappers worden steeds vaker door de media uitgenodigd om uitleg te geven over hun werkwijzen.

Stel je voor dat je van de tekst 'Omstreden wetenschap' een samenvatting zou moeten maken. Hieronder staan acht zinnen in alfabetische volgorde; de zinnen zijn al dan niet woordelijk aan de tekst ontleend.

- 4p **36** Noteer de nummers van de vier zinnen die je in een samenvatting van de tekst kunt opnemen.
- 1 De geëngageerde journalistiek draagt in belangrijke mate bij aan de ondermijning van het vertrouwen in de wetenschap.
 - 2 De wetenschap wil haar gezag tegenwoordig graag in het communicatieve handelen realiseren.
 - 3 Een grote meerderheid van de bevolking heeft groot vertrouwen in wetenschap en technologie.
 - 4 Het lijkt tegenwoordig alsof media het vertrouwen in de wetenschap ondermijnen.
 - 5 Politieke en wetenschappelijke meningsverschillen doen zich vooral voor in de sociale en de medische wetenschappen.
 - 6 Tegenwoordig speelt de strijd tussen elkaar beconcurrerende opvattingen zich meer dan ooit af in de media.
 - 7 Veel wetenschappelijke inzichten zijn – net als vroeger – onderwerp van discussie, doordat ze rechtstreeks verbonden zijn met maatschappelijke en politieke krachten.
 - 8 Wetenschappers beschikten in vroegere samenlevingen over prestige, doordat toen alleen rijkere mensen konden studeren.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.